

Nr 247.

Av herr **Severin m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts förslag om anslag till Bidrag till Stockholms högskola.*

Den upprustning av Stockholms högskola, som förutsattes när staten och Stockholms stad slöto det nu gällande avtalet med högskolan, har till följd av det statsfinansiella läget ytterligare skjutits på framtiden. De mycket återhållsamma framställningar om en förstärkning av lärarpersonalen, som högskolan gjort och som universitetskanslern så gott som genomgående tillstyrkt, ha i statsverkspropositionen avvisats med hänvisning till budgetkrisen, »hur välmotiverade» — såsom departementschefen anför — »dessa förslag än i många fall kunna vara». Statsverkspropositionen upptar blott såsom nya lärartjänster en förste amanuens i kemi och en biträdande lärare i nordiska språk. I gengäld har Kungl. Maj:t föreslagit en i och för sig mycket önskelig nedsättning av terminsavgifterna för de studerande.

I det nuvarande budgetläget vilja vi begränsa oss till att påyrka endast förstärkning av lärarkrafterna på en punkt, genom ett arrangemang som icke skulle innebära någon höjning av totalanslaget till högskolan. Det rör det Wenner-Grenska institutet.

Vid fjolårets riksdag väcktes likalydande motioner i samma ärende (I: 446 och II: 544). Det hette i dessa motioner bland annat:

Vid Stockholms högskola har Wenner-Grens institut för experimentell biologi grundats med hjälp av svenska donatorer, främst direktör Axel Wenner-Gren. Även Rockefeller Foundation har lämnat bidrag till byggnad, inredning och drift. Institutets organisation avsåg att ge ökade möjligheter särskilt för sådana grenar av experimentell biologi, som betjäna sig av kemiska och fysikaliska metoder. Denna forskning skulle också belysa vissa frågor, som äro av betydelse för medicinen. En av institutets fem avdelningar — den för ämnesomsättningsforskning — har mer speciell anknytning till kliniskt arbete. Vid andra avdelningar utföras även arbeten inom olika grenar av bioteknik.

Wenner-Grens institut har under en något mer än tioårig verksamhet otvivelaktigt förvärvat anseende både inom och utom vårt land som ett synnerligen aktivt forskningscentrum. På några olika områden har där utförts ett pionjärarbete för forskningen inom vårt land. Ej minst är detta fallet, när det gäller begagnandet av isotoper som spårämnen vid studiet av ämnesomsättningen hos organismer. Sedan flera år studera sålunda docent Gösta Ehrensvärd och hans medarbetare vid avdelningen för fysiologisk kemi med hjälp av kolisotoper de olika aminosyrornas och äggviteämnenas uppbyggande hos mikroorganismer och lämna därigenom viktiga bidrag till kännedomen om hur levande substans uppbygges. Vid avdelningen för ämnesomsättningsforskning studeras bland annat med hjälp av radioaktivt fosfor den ämnesomsättning, som ger energien för de uppbyggande processerna inom organismerna. Detta arbete utföres framför allt av docent Olov Lindberg och hans medarbetare. De båda gruppernas arbeten komplettera varandra på ett lyck-

ligt sätt, och ett givande samarbete har kommit till stånd mellan dem liksom även med andra forskargrupper inom institutet.

Både Ehrensvärds och Lindbergs arbeten ha blivit internationellt uppmärksammade. Detta har för docent Ehrensvärds vidkommande bland annat visat sig genom att han två gånger inbjudits till Förenta staterna för att vid olika forskningscentra redogöra för sina arbeten. Ävenså har han från samma land erhållit synnerligen förmånliga anbud. Från Columbia University har han erbjudits en självständig befattning. Han skulle därvid ha rättighet att medtaga några av sina medarbetare. Även från Oak Ridge, en av atomforskningens högborgar, har docent Ehrensvärd erhållit anbud. Slutligen har Rockefeller Foundation lämnat honom ett understöd av 12 000 dollar för tre år för att han skall bli i tillfälle att från Amerika inköpa isotoper, respektive apparatur, nödvändig för hans isotoparbeten. Rockefeller Foundations representanter ha emellertid i samband med anslagsbeviljandet framställt som önskemål, att åtgärder vidtas för att Ehrensvärd skall knytas till Stockholms högskola fastare än vad hittills varit förhållandet. Om så ej sker, skulle fortsatt anslag riskeras.

Docent Lindberg har erhållit en viktig del av sin utbildning hos nobelpristagaren professor Cori i St. Louis. Han har också vid flera tillfällen erhållit anbud om befattningar i Amerika, exempelvis från universiteten i Nebraska och Utah samt senast från ett nygrundat institut för biologisk isotopforskning i Iowa.

De båda laboratorsbefattningar, som av Stockholms Högskolas styrelse föreslagits inrättade vid Wenner-Grens institut och som även tillstyrkts av universitetskanslern, avsågo framför allt att bereda en fastare ställning vid Wenner-Grens institut åt docenterna Ehrensvärd och Lindberg (födda 1910 respektive 1914). Om så ej sker är det stor fara, att dessa båda högt förtjänta forskare — som för närvarande endast åtnjuta otillräckliga arvodesersättningar — nödgas lämna vårt land, något som skulle vara till utomordentligt stor skada ej blott för den organisation, som långsamt byggts upp vid Wenner-Grens institut, utan även för svensk biologisk forskning i dess helhet. Det må nämnas, att båda de nämnda docenterna även gjort en betydande insats genom de impulser och den hjälp de givit talrika andra studerande och forskare, särskilt när det gällt isotopteknikens tillämpning inom olika områden, medicin, teknik och jordbruk. I själva verket bedriva båda en betydande, men helt oavlönad konsultverksamhet. Även för undervisningen är såväl docent Ehrensvärd som docent Lindberg av stor betydelse. De ha ofta handlett eller hjälpt till att handleda studier för licentiatexamen liksom också för filosofie eller medicine doktorsgrad. Även den elementära undervisningen ha de båda forskarna ofta berikat genom deltagande i seminarie- och pro-seminarieövningar. Båda äro synnerligen skickliga föreläsare och föredrags-hållare.

Det må hänvisas till att en laboratorsbefattning i fysiologisk kemi föreslogs redan 1945 av den naturvetenskapliga forskningskommittén i dess betänkande nr 1 samt att inrättandet av laboratorsbefattningen i ämnesomsättning föreslogs av medicinska högskolornas organisationskommitté år 1946. Detta senare förslag vittnar ju för övrigt om den betydelse för medicinsk forskning som kommittén tillmätte arbetet vid Wenner-Grens institut. Redan vid nämnda tidpunkter ansågos docenterna Ehrensvärd och Lindberg som självskrivna till de föreslagna befattningarna.

I motionerna hemställdes att två laboratorsbefattningar skulle inrättas, den ena i fysiologisk kemi och den andra i ämnesomsättningsforskning, men att det sammanlagda anslaget till institutet, 50 000 kronor, skulle vara oförändrat.

Även om statsutskottet i fjol ej ansåg sig kunna bifalla det i motionerna framställda, av kanslern förordade förslaget, tillstyrkte utskottet i sak det samma, och dess utlåtande får tolkas såsom en »rekvisition» till regeringen angående laboratorstjänsternas inrättande. Utskottet anförde nämligen i sitt av riksdagen sedermera bifallna utlåtande:

Utskottet har vid sin prövning av förevarande fråga funnit att goda skäl blivit anförda för uppförande på högskolans stat av de två omförmälda laboratorsbefattningarna. Inom den nuvarande anslagsramen till Wenner-Grens institut synes också för närvarande en dylik åtgärd kunna vidtagas utan merkostnader för statsverket. Utskottet är likväl icke berett att nu biträda det motionsvis framställda yrkandet om tjänsternas inrättande och vad därmed står i samband men förutsätter, att Kungl. Maj:t tager denna fråga under förnyat bedömande och snarast möjligt för riksdagen framlägger förslag i ämnet. I enlighet med departementschefens förslag tillstyrker utskottet, att för nästa budgetår till Wenner-Grens institut anvisas ett belopp av 50 000 kronor.

I sina petita till årets riksdag framställde högskolan i denna del samma förslag, och även denna gång tillstyrkte universitetskanslern detta. I lärarrådets framställning har institutets chef, professor John Runnström, ytterligare understrukit det för svensk vetenskap trängande behovet av fasta tjänster åt de båda framstående forskarna.

Vi citera ur lärarrådets framställning:

De båda laboratorsbefattningarnas inrättande skulle betyda att institutet kunde räkna med att få behålla två synnerligen kompetenta krafter, som sannolikt gå förlorade, om de ej knytas fastare. Med dessa båda forskares avgång skulle en mödosamt uppbyggd organisation brytas ned. Hjälpkrafter ha utbildats och apparatur anskaffats. De båda befattningarna skulle säkra kontinuiteten, särskilt inom en verksamhet, där ett pionjärbete för vårt land utförts inom institutet, nämligen isotopers användning för biologiska problem. Denna metodik har fått en mycket stor betydelse för studiet av den intermediära ämnesomsättningen och har även talrika praktiska tillämpningar inom medicin, bioteknik och jordbruksforskning.

De båda inom institutet verksamma forskare, som främst skulle komma i fråga för laboratorsbefattningarna, äro docenterna Gösta Ehrensvärd och Olov Lindberg. Båda äro internationellt erkända forskare, som bland annat erhållit ett flertal fördelaktiga anbud från Förenta staterna. — — — Genom sina grundliga kunskaper och sin metodiska skicklighet är docent Ehrensvärd en av hörnstenarna i det samarbete rörande uppbyggandet av den levande materiens grundbeståndsdelar, som försiggår vid några svenska institutioner, Wenner-Grens institut samt de medicinsk-kemiska institutionerna i Stockholm och Lund.

Docent Lindbergs arbete rör sig om den energigivande omsättningen inom cellerna och frågan hur den vid andningen frigjorda energien nyttiggöres, exempelvis för de uppbyggande processerna inom cellerna. Docent Lindberg har haft livlig kontakt med medicinsk forskning, och inrättandet av den laboratorsbefattning det här är fråga om föreslogs år 1946 av medicinska högskolornas organisationskommitté. Docent Lindberg har handlett ett större antal kliniska forskare, när det gällt att inom deras område tillämpa biokemiska och biofysikaliska metoder, speciellt användningen av radioaktiva isotoper. Tillsammans med docent Mignon Malm handhar han på uppdrag av forskningsrådets isotopkommitté inköp och fördelning av radioaktiva isoto-

per bland svenska forskare. I samband härmed utövar docent Lindberg en betydande men helt oavlönad verksamhet som rådgivare.

Både docent Ehrensvärd och docent Lindberg äro utmärkta föreläsare och handledare. Med den tilltagande differentieringen av metoderna inom modern biologi gör sig ett allt större behov gällande av lärare, utbildade på olika sätt för vetenskaplig handledning på det högre stadiet samt för ledandet av seminarieövningar. De båda laboratorerna skulle också kunna ha betydelse för undervisningen för filosofie kandidat- och ämbetsexamina. Studenterna börja ofta sina studier av zoologiens fysiologiska delar utan tillräckliga förkunskaper i kemi, något som bereder dem svårigheter att tillägna sig kunskapsstoffet på beräknad tid. En av laboratorerna eller båda skulle kunna bidra att fylla den lucka, som här föreligger. Nya examensformer komma också säkert att ställa stora anspråk på lärarna inom zoologiens fysiologiska grenar. De båda laboratorernas huvuduppgift skulle dock vara att representera vissa moderna grenar av experimentell biologi, hålla en forskningsverksamhet i gång inom dessa samt bistå andra forskare med råd och råd. Deras undervisning skulle sålunda huvudsakligast bli forskningsundervisning. Deras sammanlagda undervisningsskyldighet skulle förslagsvis sättas något under docentstipendiats. Härtill skulle vissa administrativa skyldigheter komma, då de båda laboratorerna samtidigt skulle ha ansvaret för var sin avdelning inom Wenner-Grens institut.

I likhet med i fjol föreslå vi att riksdagen beslutar att inom det av högskolan begärda och av Kungl. Maj:t förordade klumpanslaget till institutet å 50 000 kronor anvisa medel till inrättande av två laboratorbefattningar, en inom fysiologisk kemi och en i ämnesomsättningsforskning. Härigenom skulle ingen höjning av statsanslaget till högskolan behöva ske. Vi understryka vikten av att dessa oomstritt framstående, internationellt kända forskare ges sådana trygga anställningsförhållanden, att institutets viktiga vetenskapliga arbetsuppgifter kunna ostört fullföljas. Det kan knappast tänkas att de annars kunna motstå lockande erbjudanden från utlandet eller annat håll. Och vi vilja till sist endast erinra om att Stockholms högskolas naturvetenskapliga fakultet särskilt i fråga om vetenskapliga medhjälpare är avsevärt »underbemannad» i jämförelse med de naturvetenskapliga sektionerna vid statsuniversiteten; medan dessa senare vardera ha en stab av ett tiotal laboratorer, utgör antalet laboratorer vid Stockholms högskola för närvarande blott tre.

Med hänvisning till vad ovan anförts få vi sålunda hemställa,

att riksdagen under åttonde huvudtiteln, punkt 105, Bidrag till Stockholms högskola, utan höjning av det till Wenner-Grenska institutet äskade totalanslaget å 50 000 kronor, måtte besluta att inrätta två laboratorstjänster vid institutet, den ena i fysiologisk kemi och den andra i ämnesomsättningsforskning.

Stockholm den 26 januari 1951.

Frans Severin.

Ruth Ager.

Harald Hallén.

Folke Nihlfors.

Elis Håstad.